

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1916.

IV.

Beretning fra Statskonsulent Th. J. Brask.

Atter er et Aar forløbet under Trykket af den rundt om os rasende Verdenskrig, og atter er vi for vort Mælkeribrugs Vedkommende saa heldige at kunne notere et godt økonomisk Aarsresultat. Dette Resultat er ganske vist ikke opnaaet, uden at store Vanskeligheder maatte overvindes; men disse Vanskeligheder har dog fortrinsvis ligget udenfor Mejerierne og saaledes i det væsentlige kun paavirket disse gennem den ved Overvindelsen paaførte Prisforhøjelse af forskellige Varer. Jeg skal f. Eks. nævne, at Kalvemaver til Osteløbe er meget vanskelige at skaffe til Veje, og som Følge heraf er Osteløben stegen ganske kolossalt i Pris. Heldigvis bøder de høje Ostepriser herpaa. Man har Indtryk af, at det er vanskeligt at faa saa godt Smørsalt, som man fik under normale Forhold; her hjælper den forhøjede Pris ikke helt, og jeg har Indtryk af, at Saltet i mange Tilfælde bevirker, at Smørret ikke er saa fint i Smagen, som det vilde være, hvis man havde haft bedre Salt til Raadighed. Før Krigen var man i ret vid Udstrækning kommen ind paa at bruge Aluminium i Mælkeribrug, f. Eks. til Transportspande og Syrningsbeholdere, hvortil dette Materiale er ganske udmærket, fordi det ikke kan ruste som Jernblik, og fordi det ikke som Kobber

skal fortinnes. Nu kan Aluminium slet ikke faas. Tin er ligeledes blevet dyrt og vanskeligt at faa fat i, hvilket bevirker, at man mange Steder har alt for mange rustne Transportspande, idet man viger tilbage for Besværligheden og Bekostningen ved at faa gamle Spande omfortinnet, ligesom man trykker sig ved at købe nye Spande, der nu koster omkring 3 Gange saa meget som under normale Forhold.

Hvad mit Arbejde i det forløbne Aar angaar, da har det væsentligt formet sig som sædvanligt, og jeg har haft nok at gøre, saavel hvad Rejser som Hjemmearbejde angaar. I alt har jeg været paa Rejse i 216 Dage, der er anvendt paa følgende Maade:

Jeg har aflagt 40 Mejeribesøg. Disse har været foranlediget enten af tilstedeværende Smørfejl, Planer om Ombygning, Indlæg af Køleanlæg eller anden Forbedring af Afkølingsforholdene, Afholdelse af Foredrag, Inspektion af Forhold vedrørende Bestemmelserne om Osteeksport eller Undersøgelse af et eller andet Forhold af Interesse.

Smørfejlene har som Regel kunnet rettes gennem Ændringer i Syrningen eller i Arbejdsmaaden iøvrigt. I et bestemt Tilfælde synes det dog ganske afgjort at være Vandet, der foranledigede at Smørret blev endog meget daarligt. En bakteriologisk Undersøgelse af Vandet viste, at dette indeholdt utallige Mikroorganismer, og Gravning af en ny Brønd førte til det Resultat, som foretagne Ændringer og omhyggeligt Arbejde med Pasteurisering og Syrning ikke kunde bringe.

Med Hensyn til Ombygning og større Nyanskaffelser, da har saadanne paa Trods af de høje Priser saavel paa Maskinanlæg som paa Bygningsmateriale, været iværksat i nogenlunde normal Udstrækning. De, der fik saadant Arbejde udført før 1915, gnider sig nu i Hænderne af Tilfredshed over, at de kom før den store Prisstigning; men selv om det er dyrt at gennemføre saadanne Arbejder, er det vel ingenlunde sikkert, at

der bliver ret meget at tjene ved at vente. Det er jo ogsaa saaledes, at et Mejerianlæg er noget, der bruges haardt, saa der slides stærkt paa det, i de fleste Tilfælde bogstavelig talt hver Dag i Aaret. Det Tidspunkt, da en Hovedreparation er nødvendig, kommer før eller senere, og det bliver da, uden Hensyn til om Prisen er høj eller lav, billigere at reparere end en skønne Dag at køre fast. Desuden er jo Betydningen af Mejeri-produkternes Kvalitet og Værdien i Penge i Forhold til Mejerianlæggets Værdi saa stor, at dette sidste under ingen Omstændigheder maa forsømmes.

Af og til har jeg ved Mejeri-Generalforsamlinger holdt Foredrag om Mælkens Afregning for at medvirke til at faa en mere retfærdig Afregningsmaade indført. Dette lykkes i nogle Tilfælde, og selv om den Slags Foranstaltninger gaar langsomt, gaar det dog i den rigtige Retning. I nogle Tilfælde er der ret store Vanskeligheder at overvinde, og Spørgsmaalet maa tages op flere, ja maaske mange Gange, før Løsningen kommer. Dette vil især være Tilfældet, hvor man har været saa snedig at fastsætte Afregningsmaaden i Mejeriets Love, saa der ikke kan laves om paa den uden en Lovændring.

Mange Mejerier har paa Grund af de høje Kulpriser spekuleret paa at spare Brændsel paa en eller anden Maade, og i mange Tilfælde kan der ogsaa opnaas ret væsentlige Besparelser. Dette gælder da navnlig, hvor man har nogenlunde let Adgang til at faa Udhugst fra Fyrreplantager, eller hvor man kan faa gode Tørv. Mindre sikker er Besparelsen ved at brænde Olie, der desuden efterhaanden er bleven vanskeligere eller endog umulig at faa fat i. Endnu mindre Besparelse, ja vist som Regel mindre end ingen, opnaas ved at gaa over til elektrisk Drift, da det ikke i ret mange Tilfælde er Kraften, men Varmeforbruget til Opvarmning af Mælk og Vand, der bestemmer Brændselsforbruget, og der er i hvert Fald ingen Anledning til

at gaa over til anden Drivkraft end Damp, før man har faaet sit Dampanlæg indrettet paa den mest økonomiske Maade og saa endda faar Spilledamp tilovers. Desværre er der paa mange Mejerier endnu store Mangler ved Dampanlægget, og saadanne Steder, hvor man ikke har Kedlen godt indmuret og isoleret, hvor Damprørene ikke er isoleret godt, og hvor man ikke har et godt automatisk virkende Varmtvandsanlæg, bør man snarest faa disse Ting i Orden; vil man saa yderligere gaa over til at bruge Regenerativ-Apparat til Opvarmning af Mælk, skal Brændselsforbruget nok gaa ned.

En Del Mejerier er gaaet over til at syrne den skummede Mælk, og der synes stadig at være udmærket Tilfredshed med denne Arbejdsmaade. Det er endnu væsentlig i Jylland, at Syrningsanlægene breder sig; men der er dog ogsaa enkelte af dem paa Fyn nu.

Mælkemængden har gennemgaaende været noget mindre end under normale Forhold, hvilket sikkert nok væsentligst skyldes Formindskelse i Koantallet. Derimod har Mælkeforbruget til et kg Smør været usædvanlig lavt, hvilket kan tyde paa, at det er »Rotterne« og ikke »Smørkøerne«, der er solgt.

Antallet af ostelavende Mejerier er i Aarets Løb forøget noget, ligesom der, saa vidt jeg kan skønne, er lavet Ost af en stadig stigende Mælkemængde. En Del Mejerier er slaaet ind paa at lave en blød, fed Løbeost, som der har været god Afsætning paa til Eksport. Den forsendes i Træfustager og i saa store Mængder, at Eksport af almindelig Ost nu finder Sted i liden eller ingen Udstrækning. Hvor vidt den stedfundne Udvikling vil være gavnlig for at oparbejde et Ostemarked, der ogsaa efter Krigens Ophør kan have nogen Betydning, kan vel være tvivlsomt; men den øjeblikkelige Fortjeneste kræver jo ogsaa sine Hensyn.

Enkelte Mejerier er slaaet ind paa at lave Imitationer af udenlandske fine Ostesorter som Roquefort og Camembert. Disse Produktioner er lykkedes ganske

godt, og man maa haabe, at de kan drives til en saadan Fuldkommenhed, at de, naar Konkurrencen med Originalerne igen melder sig, da kan tage denne op med Held.

Paa Grund af Mælkens høje Foderværdi, den mindre Mængde og en ret meningsløs lav Skummetmælkspris, forvolder det tit og ofte Vanskeligheder at faa Mælken tilbageholdt paa Mejerierne til Ostelavning. Det er en given Sag, at ingen Landmand ser sin Fordel ved at lade sin Mælk blive paa Mejeriet til Ostelavning for en Pris af 4 Øre pr. Kande, naar han senere skal dele det ved Ostelavningen fremkomne Overskud med sin Nabo, der har taget al sin Mælk hjem til Opfodring. For at bøde paa dette Forhold er man paa Mejerier i Koldingegnen gaaet over til den Ordning, at Mejeriets Bestyrelse er givet Bemyndigelse til til enhver Tid at bestemme Prisen paa den skummede Mælk. Denne fastsættes saa i Overensstemmelse med, hvad den kan skønnes at være værd til Ostelavning; men for at den Mand, som ønsker at tage sin Mælk hjem, ikke skal føle sig brøsthølden og for ikke at lave alt for stort Overskud, tilbageholder Mejeriet ikke mere af Skummetmælks-Pengene end f. Eks. 4 Øre pr. Kande, hvorimod Resten fordeles sammen med Smørpengene. Paa den Maade opnaar man, at ingen Leverandør føler sig fristet til at tage mere Mælk hjem, end han virkelig har Brug for og kan omsætte i sin Besætning med Fordel, medens Mejeriet derigennem, at Mælkeprisen kan forandres, sættes i Stand til at faa saa megen Mælk til Ostelavning, som med Fordel kan finde Anvendelse paa denne Maade. Fynske Mejerier er gaaet en anden Vej, idet de fordeler Overskudet af den til Ostelavning anvendte Mælk mellem de Leverandører, der har faaet mindre end en bestemt efter de lokale Forhold fastsat Procent (f. Eks. 80) af den leverede Mælkemængde returneret. Den jyske Fremgangsmaade

synes mig mere tiltalende end den fynske, baade fordi den giver mindre Overskud og mindre Regnskab.

Mund- og Klovesygen har ogsaa i 1916 bragt Ulejlighed og Tab for en Del fynske Mejerier, og da især de, der laver Ost. Heldigvis var Sygdommen i Aftagende fra Aarets Begyndelse og helt forsvunden ved den Tid, Kreaturerne skulde paa Græs.

De sædvanlige og prøvede Midler virkende til at vedligeholde eller forbedre vore Mælkeriprodukter, som Mælke- og Smørbedømmelser, anvendes stadig, og jeg har i Aarets Løb været Dommer ved 8 af de lovbefalede Smørbedømmelser paa Forsøgslaboratoriet, 29 Bøtteudstillinger i Amtskredsene, de 3 store provinsielle Mejeriudstillinger i Viborg, Odense og København samt en Forsøgs-Osteudstilling i Nykøbing F. Desuden har jeg 25 Gange deltaget i Holdbarhedsbedømmelse af Smør hos Maypole Dairy Co. og 16 Gange hos Dansk Andels Smøreksporforening i Esbjerg.

Det er mit Indtryk, at Smørrets Kvalitet til Trods for, at der ikke fra Handelens og Forbrugernes Side er stillet strænge Krav, gennemgaaende har været særdeles god. Et Forhold man bør yde det praktiske Arbejdes Udøvere al Anerkendelse for.

Jeg har i Aarets Løb holdt 20 Foredrag om forskellige Emner, Mælkeribruget vedrørende, saasom: Mælkens Afregning, Betydningen af Mejeriernes Størrelse, Brændselsøkonomi, Syrningssspørgsmaal, Mælkebehandling o. lign. Ved den 22. jyske Mejeriudstilling i Viborg og den 21. fynske i Odense talte jeg om det udstillede Smør, og ved Undervisningsmødet for Mejerister paa Dalum talte jeg om Kærning. Jeg har ledet 6 af de saakaldte Syrningskursus, Møder, der holdes paa et Mejeri, hvor de omboende Bestyrere møder med hver sin Syre, og hvor vi saa foretager Syrebedømmelse og diskuterer Syrning og eventuelt andre faglige Spørgsmaal, der maatte trænge sig paa.

Af Møder har jeg overværet en Del. F. Eks. i

Det kgt. danske Landhusholdningsselskab et Møde om Forsøgsmejeriet, flere lokale Mejeri- og Mejeristforeningsmøder, Undervisningsmøder for Mejerister paa Dalum, Forsøgslaboratoriets Foraarsmøde, Delegeretmøder i De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation, De samvirkende jyske Mejeriforeninger, Foreningen af jyske Landboforeninger og Dansk Mejeristforening. Ved Afgangsprøven for Mejerister paa Mælkeriskolerne paa Dalum, Ladelund og i Ribe var jeg til Stede som Censor.

Med Understøttelse af Landbrugsministeriet besøgte jeg de svenske »Smörpröfningar« i Malmö, Mejeriet i Anderslöf og Mælkeri- og Landbrugsinstituttet i Alnarp.

Min Korrespondance pr. Brev og Telefon har været af tiltagende Omfang.

Beretning fra Statskonsulent A. P. Hansen.

Idet jeg herved fremsender en kortfattet Beretning om min Virksomhed i Aaret 1916, tillader jeg mig — idet jeg henviser til den i sin Tid fra Landhusholdningsselskabet og Forsøgslaboratoriet udsendte Meddelelse — at bemærke, at denne min Virksomhed i det forløbne Aar, med Landbrugsministeriets Samtykke, er undergaaet den Forandring, at jeg fra 1. April ved Siden af mine almindelige Konsulent-Hverv indtil videre har overtaget Hvervet som mejerikyndig Medarbejder ved Forsøgslaboratoriet, hvilket har medført, at mit Arbejde har formet sig noget anderledes end tidligere.

Jeg har deltaget i Bedømmelsen af Mælkeriprodukter ved 30 Udstillinger, hvoraf 9 var lovbefalede Smørbedømmelser, 3 Bedømmelser ved de provinsielle Mejeriudstillinger, 1 ved Forsøgsostningerne og Resten alm. Bøtteudstillinger; i disse sidste har min Deltagelse i Aarets Løb været væsentlig mindre end tidligere,

grundet paa min ovenanførte Virksomhed ved Forsøgs-laboratoriet. I mange Tilfælde er Dommerhvervet ved disse Udstillinger da overtaget af Hr. Konsulent *Ellbrecht*.

I Aarets Løb har jeg aflagt 72 Mejeribesøg, dels for at rette Fejl ved Mejeriernes Produktion og dels for at give Vejledning i andre tekniske Spørgsmaal, navnlig saadanne, som vedrører Mejeriernes Bygninger og Inventar, idet disse Spørgsmaal paa mange Mejerier har krævet en Løsning, trods de høje Materialpriser.

Af Forhandlingsmøder o. lign. har jeg deltaget i 25, hvor mejerifaglige — eller dermed beslægtede — Forhold har været drøftede, herunder saaledes Landboforeningers Delegeretmøder, Kursus for Mejerister o. a. Desuden har jeg været til Stede som Censor paa Dalum Mælkeriskole og paa Næsgaard Agerbrugsskole.

Med Støtte fra Landbrugsministeriet foretog jeg i Juni Maaned en 3 Ugers Rejse til Norge og Sverige, for der at blive bekendt med Forsøgsvirksomheden paa Mælkeribrugets Omraade. Om denne Rejse har jeg tidligere indsendt Beretning, og skal kun her bemærke, at jeg overalt blev modtaget meget elskværdigt, og alle ønskede Oplysninger blev givet mig, og saavel disse som mine Besøg paa de forskellige Forsøgsstationer var meget interessante og nyttige.

I det forløbne Aar har jeg holdt 22 Foredrag, væsentlig ved Mejeriernes Generalforsamlinger, hvor Spørgsmaal vedrørende Afregnings- og Driftsforhold har været til Drøftelse, endvidere ved Kursus for Mejerister, ved Bøtteudstillinger o. lign. Lejligheder.

I alt har Besørgelsen af foranstaaende krævet 181 Rejsedage, Resten har fuldtud været optaget af mit sædvanlige, ret betydelige Hjemmearbejde og af Arbejdet ved Forsøgslaboratoriet.

Arbejdet paa Mejerierne har iøvrigt nogenlunde gaaet sin sædvanlige Gang under de stedse vanskeligere Forhold. Et ret stort Antal Mejerier har, trods de høje Priser paa Arbejde og Materialer, foretaget ret om-

fattende Forandringer ved Bygninger og Inventar, ligesom ogsaa flere Nybygninger har fundet Sted; enkelte af disse sidste er foranlediget ved Deling af ældre Mejerier. Mod Slutningen af Aaret synes der dog at være indtraadt en vis Standsning i Gennemførelsen af saadanne Foretagender, idet ikke alene de høje Priser, men ogsaa Vanskelighederne ved i det hele at skaffe de fornødne Materialer, fremkalder Betænkeligheder.

Mælkemængden er i Aarets Løb atter noget formindsket, paa Grund af de høje Kvæg- og Foderstofpriser, men bortset herfra maa det siges, at 1916 har været et særdeles godt Mejeriaar, thi Produktpriserne har været højere end nogensinde tidligere. Smørrets Afregningstal har gennemsnitlig været 309 Øre pr. kg, hvortil kommer de betalte Overpriser, og for Ostens Vedkommende har Priserne ligeledes været højere end noget tidligere Aar, og særlig har der ved Produktion af frisk Ostemasse været en meget betydelig Fortjeneste. Disse høje Priser har ogsaa bevirket, at Mejerierne har interesseret sig stærkt for Osteproduktionen, ikke alene har de tidligere Ostemejerier udvidet deres Produktion, men en hel Del Mejerier, der ikke tidligere har lavet Ost, er nu kommet ind herpaa, om end adskillige Steder kun til Leverandørernes eget Forbrug; medvirkende hertil er maaske ogsaa det Forhold, at Hjemmeforbruget af Ost, saa vidt man kan skønne, er steget ret væsentligt.

Ved de stedfundne Udstillinger har Smørret gennemgaaende været godt, om end der stadig er en Del — navnlig Fællesmejerier — hvis Smørkvalitet lader adskilligt tilbage at ønske. Ved den sjællandske Mejeriudstilling var de udstillede Oste ligeledes af god Kvalitet, og i Sommerens Løb blev Osten gennemgaaende fremstillet i mere holdbar Kvalitet. Det er at haabe, at Mejerierne vedblivende vil søge videre i dette Spor, thi selv om Fordringerne til Mejeriprodukternes Kvalitet maaske under de nuværende Forhold fra Købernes

Side kan være stemt noget ned, saa vil de sikkert melde sig igen, og det vil da være meget uheldigt, om man havde vænnet sig for meget til saadanne Arbejdsmaader, som ikke fuldt ud tager Hensyn til Produkternes Kvalitet, thi det er kun igennem denne, at vi kan have Haab om at hævde os i Konkurrencen.

Syrning af den skummede Mælk er nu gennemført paa en Del Mejerier, navnlig paa Møen og Lolland-Falster, og Andelshaverne synes at være tilfredse dermed, enkelte Steder har man ved Vinterens Begyndelse indstillet Syrningen og sender Mælken hjem med den Varme, som den har fra Regenerativapparatet.

Brændselsspørgsmaalet volder stedse stigende Vanskeligheder, mange Mejerier benytter efterhaanden Tørv og Træ som supplerende Brændsel, og enkelte, som ligger i Nærheden af Savværker, benytter Savsmuld og Affald derfra. Benyttelsen af saadant Hjælpe-Brændsel giver som Regel Mejerierne en Besparelse, og der ligger da en dobbelt Fordel deri, idet det bidrager til en mere lønnende Udnyttelse af Tørvemoser og Skove; men Hovedbrændselet er stadig Kullene, og der er nu mod Aarets Slutning ikke faa Mejerier, som med Bekymring ser deres Beholdninger svinde.

Afregningsforholdene har mange Steder været fremme til Drøftelse og Bevægelsen gaar stadig i Retning af bedre Afregningsmaader, men det gaar langsommere, end man skulde vente i Betragtning af Spørgsmalets Vigtighed, og de betydelige Bestræbelser, der stadig iværksættes for at rette det Misforhold, at Mælken ikke betales fuldt ud efter sin Smørværdi; mulig bidrager ogsaa de nuværende Forhold med de meget høje Ostepriser noget til at forhale Reformen, og i det hele taget synes der i den seneste Tid at spores en vis Tilbøjelighed hos mange til ikke at søge større Forandringer iværksat, men stille sig afventende i Haab om, at Verdenskrigens altoverskyggende Forhold maa naa frem til større Klarhed.